

כאן ועכשיו חלק א וחלק ב עברית יום-יומית, מאת תמר רכניץ, מהדורה ניסיונית בהוצאת אקדמון באמצעות הוצאת מאגנס. 2023. חלק א 102 עמודים. חלק ב 124 עמודים. מהדורה מודפסת (\$17). מהדורה אלקטרונית (\$13). אודיו חלק א (\$10). אודיו חלק ב (\$10)

רות בן-יהודה אדלר
אוניברסיטת בראון

כאן ועכשיו על שני חלקיו מפרי עטה של תמר רכניץ, מורה ביחידה להוראת עברית באוניברסיטה העברית בירושלים, בנוי בדגש על "עברית תקשורתית מתוך צורך לתת מענה למי שמעוניינים להצליח לתקשר בשפה העכשווית ולהתמקד בעברית דיבורית, ואין ביכולתם ללמוד שעות רבות בקורס אינטנסיבי. מטרת הספרים היא לטעת תחושת ביטחון בקרב לומדי העברית ולהפוך אותם לבעלי בית בשפה העברית"¹. את כאן ועכשיו חלק א המחברת קושרת לחומרי הלימוד בספרים עברית מן ההתחלה חלק א² ובראש ובראשונה³, וממליצה להשתמש בחוברת התרגילים מפה לשם חלק א⁴ להשלמת התרגול הסגור של אוצר המילים. כמו כן, לדבריה, חלק א של כאן ועכשיו יכול לשמש כהעשרה של הבעה בעל פה ובכתב לספרים עברית מן ההתחלה ולבראש ובראשונה. כלומר, כאן ועכשיו חלק א מכוון לרמת המתחילים.⁵ לעומת זאת, כאן ועכשיו חלק ב מתאים לרמת הביניים⁶, ונכתב כהמשכו של חלק א. שני החלקים מתרגלים "שיחה, האזנה, כתיבה וקריאה בנושאים ובמצבים יום-יומיים", לדברי המחברת.

החוברת כאן ועכשיו חלק א כוללת שמונה יחידות: תיקים, שמות, בגדים, ספורט, גוף ובריאות, בעלי חיים, כסף, וכתיבת הודעות (במסרונים). חוברת ב כוללת שבע יחידות: בתנועה, בדירה, בארוחה, בעבודה, במשפחה, בפרלמנט, וכתיבת הודעות (באימייל). יש במבנה של כל יחידה בשתי החוברות מן המשותף.

בתחום הלקסיקוגרפיה כל יחידה פותחת ברשימת אוצר מילים שנעה בין 20 ל-39 מילים חדשות עם תרגום לאנגלית. הרשימה כוללת שמות עצם לפי סדר האל"ף-בי"ת, פעלים (בחלק א מצוין שם הפועל והטייתו בהווה וביחיד וביחידה. בחלק ב מצוין שם הפועל וצורתו בעבר גוף שלישי זכר), שמות תואר, תוארי פועל ושונות. רשימת המילים בכל יחידה מתארכת כשנוספים לה פעלים מטבלת הפעלים בכל יחידה (ראו בהמשך). יש תרגולים קצרים ומגוונים למילים החדשות הן בכתב והן בדיבור. בתחום המורפולוגיה יש טבלות נטייה של בנייני הפועל. בחלק א הטבלות כוללות עבר והווה (פעל עו"י, פעל שלמים, פעל ל"י, הפעיל שלמים, פיעל שלמים, ההתפעל שלמים). בחלק ב הטבלות כוללות עבר, הווה ועתיד (פעל שלמים, פעל ע"ו, פעל ל"י, הפעיל שלמים, התפעל שלמים, נפעל שלמים, פיעל ל"י). כמו כן, יש נטיית מילות יחס ותרגולן בכתב (בחלק א: ל, של, את, עם. בחלק ב: על, אצל, בשביל, ב, עצם, כמו). בתחום התחביר כל יחידה עוסקת בנושא שונה מן הפשוט ואל המורכב יותר (מילות שאלה, משפטים שמניים בעבר, התאמה בין שם לשם תואר, מילות

1. כאן ועכשיו חלק א, עמ'1 ותיאור הספר על הכריכה.
2. שלומית חייט, שרה ישראלי, הילה קובלינר, עברית מן ההתחלה א, מהדורה מחודשת (ירושלים: אקדמון-מאגנס, 2019).
3. עטרת ירדן-ברק, גוני טישלר, בראש ובראשונה (ירושלים: אקדמון-מאגנס, 2018).
4. אסתי סימונס, מפה לשם א (ירושלים: אקדמון-מאגנס, 2016).
5. Novice High according to ACTFL Can Do Statements.
6. Mid Intermediate according to ACTFL Can Do Statements.

סיבה תוצאה ותכלית, מילות זמן, משפטי שייכות בעבר ובחברת ב בעתיד, צירופי שם פועל, משפטי לוואי, ושליה כפולה). בכל יחידה יש גם תרגיל פתוח שהתלמיד/ה מתבקש/ת לכתוב בו משפטים עם מילים מסוימות שנלמדו ביחידה.

כל הטקסטים שבחברות הם דיאלוגים, הקשורים לנושא היחידה ולאוצר המילים שבה. בשתי החברות המשימות לתלמיד/ה לאחר קריאת הדיאלוגים הן בתחום מיומנות הדיבור והכתיבה. המשימות מגוונות: שאלות פתוחות על הטקסט, נכון ולא נכון לפי הטקסט, יצירת המשך לדיאלוג (אימפרוביזציה), ויצירת דיאלוג חדש באותו נושא, לרוב בדיבור.

לכל הדיאלוגים שבשתי החברות יש גישה ל"אודיו" (הקלטות), וניתן לרכוש את השימוש בו אונליין באתר "מגנס". בחלק ב יש מספר דיאלוגים שהתלמיד/ה מתבקש/ת בתחילה להאזין להם ולענות על שאלות, ורק לאחר מכן לקרוא את הדיאלוג.⁷

כאן ועכשיו נכתב עבור הקורס "עברית תקשורתית" בן 56 שעות אקדמיות ביחידה להוראת עברית באוניברסיטה בירושלים.⁸ מספר שעות הקורס אינו רב, ולכן כל חוברת עמוסה באוצר מילים, בחומר דקדוקי ובמשימות בדיבור ובכתיב. כדי להספיק את החומר בזמן המוגבל ולהגיע לשליטה בחומר הנלמד, לימוד המילים החדשות נעשה על ידי התלמיד/ה באופן עצמאי.⁹ ידוע, שתהליך רכישת מילים חדשות הוא תהליך ארוך¹⁰, והוצאת לימוד המילים מתחום הכיתה מפנה זמן במהלך הקורס. אם זו הדרך, כדאי לחשוב על דרכים לעזור לתלמידים במשימה, כמו למשל, להוסיף הקלטות של כל המילים בטבלות המילים החדשות ל"אודיו", משום שהמילים אינן מנוקדות בחברות, דבר שיכול להקשות על התלמיד/ה לדייק (איך יקראו את המילה "מטען" אם היא אינה מנוקדת?).

הדיאלוגים בחוברת אכן מחוברים ליום-יום בחיי התלמיד/ה, ואוצר המילים מחיי היוםיום של התלמיד/ה (כמו למשל מטען, אוזניות, חדר כושר, אימון, פקק) אינו מופיע בספרי הלימוד הקיימים ברמות המתחילות. לרוב הדיאלוגים כתובים במשלב התקני¹¹. השימוש במינוח "עברית דיבורית" בפתח דבריה של המחברת, יכול ליצור בלבול עם "עברית מדוברת", שלה יש מאפיינים אחרים¹² מהעברית בחברות אלה. הבחירה בסוגה "דיאלוג" לרמה זו ולמטרה של הקורס נכונה היא. הכשירות הלשונית במיומנות הדיבור של התלמיד/ה מתפתחת ביותר קלות בדרך חיקוי לדיאלוג. חסר סימן גרפי של "האזנה" לכל הדיאלוגים המוקלטים, וכדאי להוסיפו לצד הדיאלוג. הקטעים המוקלטים עוזרים לתלמיד/ה לדייק בהגייה וללמוד על ההנגנה (אינטונציה) בעברית, אך הם אינם מפתחים את מיומנות ההאזנה, שכן קטעים אלה צמודי טקסט. הייתי ממליצה לחפש קטעי וידאו במרשתת, להוסיפם לכל יחידה, ולחשוב על משימת דיבור אחרי ההאזנה. תוספת כזו יכולה להילמד באופן עצמאי על ידי התלמיד/ה, והדיווח בדיבור יכול להיעשות בכיתה. למשל,

7. התלמידים צריכים לרכוש את האודיו כדי להאזין לטקסטים, ואלה שלא ירצו בהוצאה כספית נוספת, יוכלו לקרוא את הדיאלוג בחוברת. אליה וקוף בה.

8. הקורס "עברית תקשורתית" מתקיים בקיץ ובמהלך הסמסטר. אני מניחה שכל חוברת מיועדת לקורס בן 56 שעות.

9. מצוטט מההקדמה בחוברת: לימוד אוצר המילים באופן עצמאי על ידי התלמידים.

10. למשל, Klaus Brandle, *Communicative Language Teaching in Action: Putting Principles to Work* (Pearson Publishing, 2008)

11. למשל, השימוש הנכון בשם המספר, "אילו" (באילו סוגים, על אילו שמות), "באיזו שעה" גם בחלק של הודעות (ציאט/שיחוח), שימוש במילות קישור, מילות יחס (אתכם) ועוד.

12. ראו למשל, העברית שלנו: העברית המדוברת - היבטים ומגמות (סקירה). מאת מאיה פרוכטמן, בתוך *הד האולפן החדש*, 89 (תשס"ו, 2006): 102-113.

ליחידה 1 – "תיקים" אפשר להוסיף את הסיפור של אתגר קרת "מה יש לנו בכיסים"¹³.

טבלות הפעלים בחלק א מציגות את העבר וההווה, ובחלק ב מציגות גם את העתיד, כפי שצוין לעיל. ציפיתי שיהיה שימוש רב יותר בעתיד בדיאלוגים ובמשימות הכתיבה והדיבור שניתנו. כדאי לעבור על דברים שנכתבו בהווה ולראות אם אפשר לשנותם לעתיד.¹⁴ כמו כן, כדאי לעבור על הפעלים ולהוסיף את מילות היחס המוצרכות החסרות בטבלה, כמו למשל, בטבלת נפעל (חלק ב עמ' 96). לפעמים כדאי להוסיף לצד מילת היחס מידע דקדוקי נוסף שיעזור לתלמידים לדייק בלשונם, כך למשל בטבלת התפעל (חלק ב עמ' 79): במקום "להתגעגע ל...", "להצטרף ל...", ו"להתרגל ל" אפשר לכתוב "להתגעגע ל-אל", "להצטרף ל-אל", ו"להתרגל ל-אל".

אולי כדאי לכלול גם את נטיית מילות היחס "אל", "לפני", ו"אחרי", כשמלמדים את נטיית מילת היחס "על" (חלק ב עמ' 17), כי נטייתן דומה. ואז, כשמגיעים לטבלת התפעל (חלק ב עמ' 79) מילת היחס המוטית "אל" כבר ידועה לתלמיד/ה. דבר נוסף, שמות הפועל בטבלות הפעלים מסודרים לפי האל"ף-בי"ת. כדאי לשקול סדר שבנוי על הגייה במיוחד בספר שבנוי על עבודה עצמאית של התלמיד/ה.¹⁵ הכלל של יצירת הסמיכות (חוברת א עמ' 33) אינו מדויק, משום שהוא אינו קשור למין הדקדוקי של השם. מן הטבלה בספר משתמע ששמות ב"נקבה רבים לא חל בהם שינוי ביצירת סמיכות" (חנויות לבגדים < חנויות בגדים). אך יש שמות המסתיימים בצורן הריבוי "ות", והם צורת זכר, וגם בהם לא חל שינוי (שולחנות מעץ < שולחנות עץ). כמו כן, הטבלה מסמנת שב"יחיד נקבה חל השינוי ה-ת", אך יש יחיד נקבה שאינו מסתיים ב-ה ולא חל בו שינוי (הכנסת של ישראל < כנסת ישראל). לכן כדאי להיפטר מהמין הדקדוקי של השם ולהיצמד לצורה בלבד, כשמלמדים סמיכות.

החברות הן במהדורה ניסיונית וזה לא המקום להעיר על עניינים שראויים לעריכה.¹⁶

כאן ועכשיו נוצר לתת מענה לקורס חדש ביחידה להוראת עברית "עברית תקשורתית" בשימת דגש על דיבור. כאן ועכשיו אינו מציג חידוש, משום שהוא בנוי כספר לימוד שבכל יחידה יש אוצר מילים, טקסט כתוב ודקדוק. המיומנויות הנרכשות הן בקריאה, בכתיבה ובדיבור, וכמות החומר הרבה בו מוכתבת בגלל הזמן הקצר של הקורס. העוסקים בהוראת השפה העברית מחוץ לישראל בתוכנית לימודים עם מטרות דומות, כמו למשל אולפנים למבוגרים, ימצאו בכאן ועכשיו שימוש ועזר רב. ברכות למחברת!

13. <https://www.youtube.com/watch?v=AzT51-AQ0iA>.

14. למשל, במקום "אם אתם מנהלים, מה אתם מחפשים בעובדים שלכם" (עמ' 59), אפשר להשתמש בעתיד (אם תהיו... מה תחפשו), וכך להכריח את התלמיד להשתמש בצורות עתיד.

15. למשל בפעלי ל"י (חלק ב, עמ' 47): במקום לאפות, להיות, לחיות, לחצות, לטעות, לענות, לפנות... כדאי לשקול להיות, לחיות, לטעות, לפנות, לחצות, לענות...

16. למשל, עקביות בהוראות לתרגילים, מספור של מילים חסרות בתרגילים, העברת המפה בחלק א עמ' 3 לחלק ב ליחידה ברחוב, ועוד כמה דברים קטנים